

PETRAUSKAS, Leonardas
Lithuania Documentation Project
Lithuanian
RG-50.473*0239

Šiame interviu Leonardas Petrauskas, gimęs 1926 Vievyje, pasakoja apie Vievio žydų žudynes. Prisimena, kaip dar prieš vokiečiams okupavus Lietuvą, vietiniai Vievio ir apylinkių vyrai ėmė organizuotis į ginkluotą „baltaraiščių“ būrį bei persekioti ir šaudyti komunistus. Pasakoja matęs, kaip vienas žydas buvo „baltaraiščių“ sumuštas gatvėje už tai, kad jis neva nebuvo prisisegęs Dovydo žvaigždės. Tvirtina matęs, kaip „baltaraiščiai“ įeidavo į žydų namus plėšti turto, kad iš tų namų girdėdavosi vaikų ir moterų riksmi. Pasakoja, kaip jam su šeima netoli Vievio kasant bulves, pamatė vežimus, kuriuose sėdėjo žydai seneliai ir vaikai, o jaunesni žmonės ėjo šalia vežimų. Teigia, kad vežimus lydėjo „baltaraiščiai“. Paaiškina, kad žydų jaunimas pagrinde buvo pabėgęs. Teigia tuo metu nežinojęs, kur jie buvo vežami, tik po to sužinojęs, kad žydai buvo sušaudyti prie Severiškių. Toliau pasakoja, kad jam po kelių savaitių iš Vievio atvažiavus į Vilnių, matė, kaip žydai iš geto Senamiesčio gatvėmis buvo vedami Lietuvos kariuomenės uniformą vilkėjusių vyrų, kaip vėliau sužinojo – į Panerius.

[01] 00:30:11 - [01] 02:37:01

00:00:04 – 00:02:05

Q: Laba diena.

A: Laba diena.

Q: Norėjau paprašyti, kad Jūs prisistatytumėt: koks Jūsų vardas ir pavardė?

A: Leonardas Petrauskas, 1926 metų gimimo. Gimiau Vievyje.

Q: Jeigu prisimenat, mes buvom pas jus atvykę prieš keletą mėnesių, ir dabar sugrižome tam, kad užrašytume Jūsų prisiminimus apie Antrą pasaulinį karą, ką mes tada kalbėjome. Sakykite, kaip prasidėjo karas Vievyje?

A: Vievyje prasidėjo, kaip sakoma, ramiai. Kiek tai sužinojome per radiją kaimyno – kad karas. Nu, ir lėktuvų skraidymai – vokiečių, vadinasi. Nu, paskui prasidėjo Tarybinės armijos traukimas, o už trijų dienų pasirodė ir vokiečiai jau. Vokiečiai. Kaip Kauną užėmė, taip ir Vievį – beveik vienu metu.

Q: Ir kas buvo tada?

A: Jokio pasipriešinimo nebuvo. Tarybinė, ta Raudonoji, armija tada vadinosi, pasitraukė, kad čia jos ir nesimatė. Traukėsi daugiausia miškais – keliais bijojo. Taip, kad mes jų ir nematėme, jie buvo išblaškyti labai.

Q: Tai kaip pasikeitė Vievio valdžia administracinė?

A: Nu, buvo... Buvo, reiškia, iš karto, reiškia, ta vadinama komunistinė valdžia... Buvo, reiškia, partijos vadovas – sekretorius skaitėsi valsčiaus...

Q: Tai čia prieš karą?

A: Prieš karą.

[01] 02:37:02 - [01] 04:37:24

00:02:06 – 00:04:06

Q: Bet aš kalbu apie tai – apie pirmąsias karo dienas.

A: A, pirmąsias karo dienas tai iš karto jautėsi, kad formuojasi kažkoks tai ginkluotas būrys. Apsistojo viename didesniame name. Nu, ir prasidėjo ten didelis jaunimo ir suaugusių žmonių judėjimai, ir atsirado ginkluoti vyrai – daugiausia su šautuvais. Ir daug jų aš pažinojau – vietiniai buvo. Pavardes vienų prisimenu, kitų – nelabai.

Q: O kuriuos prisimenat? Gal prisimenat, pasakykit, kuriuos.

A: Prisimenu: mokytojas Minkevičius, Vincas **Adruškevičius**, Eduardas **Šenkus [Šėnkus]**. Nu paskui... **Ševareika**, vardo nežinau. Nu, ir daug kitų tokių, bet dabar jau neprisimenu.

Q: Ar Jūsų minėti vyrai buvo Vievio gyventojai, ar jie buvo aplinkinių?

A: Aplinkinių. Ir pačiam Vievy buvo, ir apie... **Andruškevičius**, pavyzdžiui, Vievio miestelio buvo gyventojas – jisai prekybininkas. **Šenkus** – taip pat, buvo malūnininkas. Nu, ten dar, tiesa, buvo toks... O kaip šitas? Pamiršau... Vienu žodžiu, dauguma tikrai vietiniai – reiškia, Vievio miestelio ir aplinkiniai.

[01] 04:37:25 - [01] 06:36:14

00:04:06 – 00:06:05

Q: Kokiam name, Jūs sakėt, jie buvo įsikūrę? Kieno name?

A: Įsikūrė mūriniame name, naujai pastatytame. Privatus namas, ten buvo tada kooperatyvas, ir valdžia buvo. Buvo partijos komiteto sekretoriaus kabinetas tenais, vadinasi – būstinė. Tai jis pabėgo, reiškia, ir ten laisva buvo, ir užėmė visą tą namą, vadinasi, tie nauji ginkluoti vyrai.

Q: Ar tie nauji ginkluoti vyrai kaip nors vadino save? Ar jūs juos kaip nors vadintot?

A: Nu, kad mes jų nevadinom, nes nežinojom, kas čia per – kas čia dedasi, iš kur jie, vadinasi, ką jie darys. Kurioj čia pusėj jie, vadinasi, yra – ar čia jie komunistai, ar čia vokiečius palaiko, ar čia ką nors kitką dar sugalvojo. Todėl iš karto tokio pavadinimo neturėjo. Vėliau jau žmonės išsikalbėjo tarpusavy ir pradėjo vadinti „baltaraiščiai“. Jau kadangi jie organizavo ant vienos savo rankos – nežinau ant kurios— reiškia, baltą raištį ir užrašyta kažkas tai buvo vokiečių kalba. Lietuviškai nebuvo. Aš taip ir norėjau, kaip vaikėzas, vieną kartą iš tolo pasižiūrėt – nesupratau.

Q: Ar jie buvo uniformuoti?

A: Ne, nebuvo uniformuoti. Visi savo drabužiais. Tiktai buvo vienas kitas uniformuotas, kuris pabėgęs – dezertyravęs – iš Lietuvos kariuomenės. Tai jie buvo, trupučiuką turėjo: ar švarką, ar kelnes, ar kepurę, vadinasi, kareiviški drabužiai.

[01] 06:36:15 - [01] 08:38:12

00:06:06 – 00:08:08

Q: Tai, kaip Jūs dabar prisimenat, kiek maždaug vyrų buvo tam būry?

A: Nu, palaipti visi didėjo. Ir didėjo, kaip sakant, ir vietinių, ir nežinomų sąskaita. Pačioj pradžioj visai nedaug – kokie dešimt žmonių, ar ten aštuoni žmonės susiformavę turbūt. O vėliau augo, augo, ir didelis būrys – gal iki 50 žmonių susidarė.

Q: Tai per kiek laiko maždaug tas užaugo iki 50 žmonių?

A: Nu per kokią savaitę, dešimt dienų. Jau jie buvo labai gausiai – gausiai susibūrę.

Q: Ir ką darė tas būrys?

A: Nu, gi gaudė komunistus pirmiausia, kas buvo, tai nesvarbu pagal tautybę – ir lietuvius, ir žydus, ir rusus. Nu, bet kadangi komunistai spėjo dauguma pasitraukti, tai nedaug jiems ir pavyko „sučiuopti“, kaip vadinamai. Va. Nu, ir sušaudydavo vietoj. Pavesdavo ten į miškelį Vievio, kadangi vyko tada ten plento tiesimas Vilnius-Kaunas, ten visokių duobių prikasta buvo, vadinasi, ir ten šaudė juos. Nu aš prisimenu, sušaudė ten tokį Vaitkevičių, vadinasi, paskui vieną žydėlį – neprisimenu pavardės... Tris žmones sušaudė. Tai tada dar mes vaikai sužinoję nubėgom, tai dar matėm neužpilta smėliu nuogas kojas, vadinasi batais – viena su batu buvo. Tai taip. O žmonės greitai pasakė, kas buvo sušaudyti. O sušaudė, tai vieną pavardę prisimenu – kad **Ševareika** dalyvavo sušaudyme.

[01] 08:38:13 - [01] 10:23:21

00:08:09 – 00:09:53

A: O kituose, vadinasi, visai nekaltą žmogų nušovė – tai **Andruškevičius**. Ten aš klausinėjau, ir žmonės pasakojo, kad, vadinasi, žydėlis... Jo vardas ar pavardė buvo **Burochas**. Jis, žmogus, tuo metu sirgo. Bene jam su viduriais buvo blogai, kad jis buvo tualete lauko, ir jį nušovė ten besėdintį, žmogų. Nu, ten vietiniai kaimynai matė ir labai pasipiktino tuo. Tai jau aš savo lūpomis girdėjęs iš tų žmonių, kur kaimynystėj gyveno. Jie patvirtino. Kada aš grįžau iš kariuomenės dar kažkaip tai iš kalbos išėjo, jie pasakojo tą įvykį.

Q: Čia jau po karo?

A: Po karo.

Q: O už ką nušovė tą **Baruchą**?

A: Nu, jeigu mano nuomone, tai absoliučiai nè už ką. Čia jis politinėj veikloj nedalyvavo žmogelis. Absoliučiai. Jis buvo turgų organizatorius tiesiog. Tiesiog surištas truputį su prekyba taip buvo, vadinasi: su prekių užpirkimu ar ten pardavimu – va taip urmu. Urminiu būdu. O taip šeima buvo labai neturtinga. Vargšai, daug vaikų.

Q: Tai tuos, kur nušovė duobėse prie plento, kaip Jūs sakėte – maždaug po kiek laiko tas atsitiko, kai prasidėjo karas? Kai jau užėjo vokiečiai?

A: Oi, čia pirmomis dienomis. Tiesiog, vieną – dvi dienas, vadinasi. Kada dar... Dar, žinote, kad vokiečiai nebuvo pasirodę – jie buvo nušauti. O kai jau vokiečiai pasirodė, nu tai čia jau jie laisvai pradėjo veikti ir...

[01] 10:23:22 - [01] 12:28:16

00:09:54 – 00:11:59

Q: O ką reiškia „laisvai veikti“? Ką jie darė?

A: Nu ką, vaikščiojo ginkluoti, vadinasi, užeidavo į butus pas žydus ir ten atimdavo turtą, vadinasi – mačiau. Plėšdavo, mušdavo kaip kuriuos. Va sakė... Nu, o paskui, po kelių dienų ar po savaitės – ne ilgiau – buvo įsakyta visiems žydams prisisiūti geltonas žvaigždes Dovydo. Turėjo iš prieko ir ant nugaros. Ir nežiūrint amžiaus. Ir labai griežtai reikalavo: kuris neturėjo – tuoj jį gatvėj susmušdavo. Liepdavo prisisiūti.

Q: Ar Jums yra takę matyti, kad vat sumušdavo už tai, kad va nėra žvaigždės?

A: Mačiau vieną – **Šapyra** sumušė. Jis ėjo šaligatviu, vadinasi, ir kažkaip tai... Paskui... Paskui pastebėjo, kad priekyje pas jį kažkur tai prie atlapo buvo žvaigždutė – taip aš supratau, pasakojo. Bet maža bene. Tai vot už tai sumušė [*juokiasi*].

Q: Tai kas mušė tą **Šapyra**, kaip Jūs matėt?

A: Visi... Oi, kiek prisimenu – **Lasevičius [Lausevičius]**. **Lasevičius** iš Vievininkų kaimo. Vievininkų kaimas šalia miestelio.

Q: Tai jis buvo vienas, kuris?

A: Ne, jie ten būrys ėjo. Bet mušė tai jau vadinasi... Jie ten amžinai buvo pusgirti, girti.

Q: O iš kur Jūs žinojot, – Jūs gi vaikas buvot – kad jie girti?

A: Matyt! Kad žmogus girtas jau, kaip sakant. Ne taip, kad tai blaivas – tai blaivas žmogus, o išgėręs tai... Kad išgėręs tai matosi.

[01] 12:28:17 - [01] 14:36:12

00:12:00 – 00:14:07

Q: O kaip... Jūs sakot... Kai aš Jūsų paklausiau pirmom dienom, reiškia, ką jie darė – Jūs sakot: „Jie eidavo pas žydus, jie plėšdavo turta“... Ar Jūs pats matėt, kad jie įeitų ir pasiimtų kokį turta?

A: Nu, jie tokių daiktų didelių neėmė. Jie, matyt, reikalavo aukso ir pinigų. Todėl aš nepastebėjau daiktų, vadinasi, kad ką nors neštų stambesnio.

Q: Bet Jūs matėt, kad jie eidavo į žydų namus?

A: Taip, eidavo. Eidavo savavališkai ir ten darydavo, ką jie nori.

Q: Ar Jūs galėjot iš tų namų, kai jie įeidavo, girdėti kokius nors garsus, pavyzdžiui?

A: Girdėjau, vadinasi. Vaikų riksmus, vadinasi, ypač moterų.

Q: Ar Jūs pažinojot miestelio žydus?

A: Pažinojau. Kadangi aš ten gimiau, vadinasi, vaikystę kažkaip tai praleidau labai laisvai, vaikštinėjau visur ir reikalų daug su žydais turėdavau, taip asmeniškai draugaudavau. Žydų buvo labai daug pas mus. Žinot kiek? Kad apie 40 procentų visų gyventojų sudarė žydai. Nu, paskui lietuviai – kaip tik tai nedaug buvo. Rusų, lenkų, net vokiečių trys šeimos buvo.

Q: O žydų pavardes šeimų ar prisimenat kokias nors?

A: Prisimenu truputį. Nu, pavyzdžiui, vat pradėdant kur mes ten gyvenom paskutiniu metu, nu tai ką: **Zaksas**, **Goldbergas**, ai dar buvo **Šapyra**... Ten toliau neprisimenu. Paskui... **Katzas**, jau vadinasi, **Purvas**... **Gencas [Gentzas]**, **Pupinas**... Oi, **Strazdas** – pats artimiausias buvo.

[01] 14:36:13 - [01] 17:00:11

00:14:08 – 00:16:32

A: Nu, ir paskui, tiesa, buvo **Abramavičius** – tai buvo rašė bent jau ant namo. **Abramavičius**, bet, matyt taip ir buvo. **Abramovič [Abramovitz]** – „**Abramavičius**“ rašė. Tai jie čia trys broliai buvo, vadinasi, tai jie turėjo... Kiekvienas gyveno skirtinguose namuose.

Q: Ir kas atsitiko... Kas atsitiko vėliau?

A: Vėliau buvo toks pusiau ramus laikotarpis, gal keletą dienų. Gal savaitę taip tik tai. Va taip, išgirdavai tik tai, kad tą sumušė. Ten ten ar kas įvyko ten... Nes čia buvo judėjimas kariuomenės, tai ten daugiau dėmesio kreipė, žiūrėjo, vadinasi, į kariuomenės judėjimą. O taip žydai tai patys buvo neišėdavo niekur, stengdavosi – būdavo namuose. Ir namuose pasislėpdavo. Daug kas išbėgo. Dauguma. Vadinasi, jaunimas išbėgo... Mano tokie artimi draugai – **Godrovas**, žydas, vadinasi. **Godrovas**. Mes su juo draugavom gerai, buvom

vienmečiai, matyt, taip. Tai jis pabėgo su kažkuo tai, ir paskui kalbos buvo, kad jį nušovė kažkur tai miške. Kas nušovė jį – nežinau.

Q: Ir kiek truko tas ramus periodas, kaip Jūs sakot?

A: Nu, taip apie savaitę. Savaitę. Kada jau vokiečių kariuomenė pagrindinai praėjo ta vadinamoji pirmoji linija, vadinasi, kažkaip tai pasidarė ir pertrauka tokia kariuomenės judėjime. Ir tada... Tada... Tada jau pradėjo, matyti, su žydais griežčiau, vadinasi, veikti tie vadinami – save taip jie vadino – rodos, kad „partizanai“. Ar „sukilėliai“... Ten visai ten vadinasi. Bet liaudis tai vadino „baltaraiščiais“.

[01] 17:00:12 - [01] 19:08:24

00:16:33 – 00:18:41

A: Nu, daugiau...

Q: Ir kas tada?

A: Nu, ir jau po kelių – nežinau po kelių – savaitių gal praėjo jau, mes dirbom laukuose. Šeima. Reiškia, rodos, kad bulves pradėjom kasti, va. Ir staiga... Iš ryto mes labai anksti pasikėlėm, atvažiuom vieškeliu Vievis-Semeliškės. Prie pat kelio buvo pasodinta. Ir žiūrime, kad važiuoja padvadų taip vadinamų pakinkytų – jie arkliai, vadinasi, vežimai. Eilė didžiausia, vadinasi. Kokių gal virš 10 vežimų tikrai jau iš karto. Nu, ir žiūrime, kad žydai susėdę. Pagyvenę žmonės ir vaikai. Vaikai, vadinasi... O jaunesni, vadinasi, ėjo šalia vežimų ir viena ranka laikėsi už vežimo. Tai, matyt, priverstinai juos taip buvo – jiems taip buvo liepta. Kad nepabėgtų gal, ar jiems geriau kontroliuoti. Ir šalia ėjo ginkluoti labai tankiai sustatyti tie „baltaraiščiai“. Vokiečių kareivių nepastebėjau nei vieno.

Q: „Tie baltaraiščiai“ – tai Jūs turit omeny kokius baltaraiščius?

A: O, va tie, kur organizavosi iš Vievio. Bet daug pastebėjau kažkokių tai atvykėlių iš kitur. Iš kitur. Tai tikrai kaip lygiai ta kompanija, kaip tuos žydus vežė. Daug nepažįstamų buvo. Bet taip pat civiliai. Gal ten iš kaimyninių valsčių ar iš kur. Bet kad taip organizuota būtų kariuomenė kažkokia ar ten, vadinasi, nu, kiti junginiai, tai nebuvo. Visi šitie „baltaraiščiai“ daugumoj. Buvo ten viens kitas toks kareivėlis. Nu, kaip pasakojau, vadinasi – smetoninės kariuomenės uniformą vilkėjo.

[01] 19:08:25 - [01] 20:56:02

00:18:42 – 00:20:29

Q: Ką iš „baltaraiščių“ Jūs atpažinote tarp tų, kurie vedė?

A: Nu, **Ševareika** tai čia jau jis visur kažkaip tai tenais, buvo gal vyresnis jų ten, ar kas tai. Mačiau. Nu, **Šenkų** pastebėjau. Ir **Andruškevičius** buvo. Ir **Lasevičius** tas pats buvo.

Q: Jie buvo ginkluoti?

A: Ginkluoti! Buvo visi su šautuvais. Vieni šautuvus nešė, nešė taip pasiruošę, vadinasi, jau šaut, jeigu bėgs, o kiti nešė šautuvą ant pečių. Laisvai taip. Kaip kam išėjo. Bet ėjo kolona didelė. Nu, ir žydai verkė, vaikai rėkė. Už tai, kad čia buvo gal kokia dar Vievio priemiestyje dar. Nu, miestelis baigėsi – jau laukai prasidėjo. Taip, kad jie dar nenurimę buvo jie, nes labai mažai daiktų jiems, matyt, davė pasiimti. Kad buvo vien maži ryšulėliai, va. Ir vaikai taip vat apasirengę šilčiau, vadinasi tiktai jaus, apvynioti visokiais skudurais ir drabužiais, va. Ir dauguma verkė ir rėkė. O tie duodavo vis komandas, kad ten „nutilt“, vadinasi.

Q: Jūs sakot, kad žydai buvo tuose vežimuose – iš kur Jūs galėtumėt pasakyti?

A: Nu, taigi mačiau! Gi aš visą... Kiekvieną šeimą, kiekvieną žmogų pažinojau iš išvaizdos, kaip sakoma.

[01] 20:56:03 - [01] 22:56:20

00:20:30 – 00:22:30

Q: Ką Jūs atpažinot tuose vežimuose konkrečiai?

A: Oi pažinojau... Nu, dabar pagal pavardes taip staigiai nepasakyčiau, bet tikrai kad, nu. Nu, aš visus pažinojau. Visi pažįstami. Pasižiūri – kiek čia tų vežimų, viens po kito važiuoja, vadinasi, matau, kad visi vieviškiai žydai. O jaunų buvo labai mažai. Vienas kitas. Vienas... Kas čia tokio, palaukit, kaip jo pavardė? Vienu žodžiu, prisiminiau, tai, kad jisai buvo toksai vaikelis ramus – tai matyt nespėjo pabėgti kur, pasislėpti. Tai jis irgi vat ėjo čia, laikydamasis už vežimo.

Q: Sakykit prašau, kai juos tuo vieškeliu vežė tais vežimais, ir jie ėjo – maždaug kokiam atstume Jūs buvot nuo to vieškeliu?

A: Oi, aš... Aš tai visiškai arti. Atėjau į griovį tiesiog ant borto, tai mane nuvarė, vadinasi, toliau, kad čia dar surėkė – norėjo dar suduot man su kažkuo. Tai aš tik spėjau pasitraukti – ir toliau. Kadangi ten sesuo, ir dar ten kaimynai padėjo, reiškia, kasė – kast bulvių jau buvo pradėję. Tai aš pabėgau porą žingsnių. Vėliau vėl atsistojau – vėl žiopsojau, žiūrėjau. Bet sakau, viš 10 padvadų tai tikrai, vadinasi, prikrauta, kaip sakant, kaip reik – senių ir vaikų su ryšuliais.

Q: O kokiam mėnesį paprastai Jūs kasdavot bulves – pradėdavot?

A: Nu, čia mes... Mes anksti vat kasėme. Matyt... Nežinau, kodėl – gal tam kartui, vadinasi, ne visiškai. Už tai, kad buvo, atsimenu, šilta diena, dar tiktai vasaros pabaiga bene tokia, vadinasi. Kodėl čia mes kasėme bulves ___ tai ir dabar nepasakysiu

[01] 22:56:21 - [01] 24:15:15

00:22:31 – 00:23:49

Q: Mhm. Ir kur tuos žmones varė?

A: Prašau?

Q: Kur vežė tuos žmones?

A: Iš karto mes nežinojom, kur juos vežė. Sužinojom už dienos kitos, kad nuvežė į Semeliškes – ne į patį miestelį, bet kažkur tai šalia... Sakė kažkokia tai gyvenvietė, bet aš dabar neprisimenu, ir ten kažkokiose patalpose, daržinėse juos visus suvarė ir saugojo. Ir iki atitinkamo momento. Aš taip supratau, kad jie matyt prisilaikė taktikos – negalėjo šaudyt vienu metu ir Vilniuj, ir Vievy. Aš taip asmeniškai samprotavau. Nes jeigu pradėtų šaudyti, vadinasi, taip neorganizuotai, tai jie gal gi sukiltų kažkaip, ar žmonės kažką tai reaguotų. Tai juos ten laikė ilgiau – keletą dienų. Ir nieko jiems nedarė. Todėl kalbos paplito, kad veš kažkur tai toli juos į darbus organizuotai. Bet kur tuos senius ten veš. O paskui... Sužinojome, kad sušaudė juos visus, reiškia, prie Semeliškių.

[01] 24:15:16 - [01] 26:13:07

00:23:50 – 00:25:47

A: O Vilniuje, pasirodo, vėliau truputį juos suvarė iš geto. Kadangi po to, vadinasi, įvykio, kaip aš žiūrėjau ir mačiau tuos žydus vežančius, aš labai greitai, už kokios savaitės, išvažiavau į Vilnių mokytis. Jau prasidėjo mokslo metai. Ir eidamas vieną kartą po pamokų ar prieš pamokas... Vienu žodžiu, nežinau aš, čia vat Pilies gatvė čia priešais Partizanų... ne Partizanų, bet Naugarduko ta gatvė ... Žiūriu – čia buvo geto vartai padaryti Senamiesty toj vietoj, centriniai bene vartai. Ir iš čia, vadinasi, didžiausiais būriais, kolona... Vienas kitas ryšulėlį tiktai nešėsi... Ir surikiuoti: vyrai ir moterys, ir vaikai, kas tenais... Vadinasi, ir ėjo Naugarduko gatve į kalną. O aš stovėjau tada Pylimo gatvėj ir žiūrėjau – neleido čia praeiti jau. Nu, taip pažiopsojau, vadinasi, sužinojom... Čia žmonių daug atsirado, vadinasi. Pradėjo tarpusavy žmonės kalbėti, kas čia vyksta. Nu, tai tuo ir pasakė, kad varo, reiškia... Kur? O paskui sužinojom, vadinasi, kad į Panerius juos nuvarė ir ten jau juos ten, kaip žinia, ir sušaudė. Paneriuose.

Q: Toj kolonoj kas ten buvo: vyrai moterys, vaikai?

A: Visi. Visokie: ir vaikai, kurie paeina, vadinasi, nes vežančių tai nepastebėjau, vadinasi, mažų visiškai vaikų. Visi, kas galėjo paeiti ėjo. Ir ėjo kolonos labai didelės, ilgai.

[01] 26:13:08 - [01] 28:30:14

00:25:48 – 00:28:05

Q: Tai Jūs iš tos vietos pasitraukėte anksčiau, kol jie baigė eiti?

A: Oi aš... Nebaigė jie eiti – aš išėjau, kadangi skubėjau pietų. Aš kadangi gyvenau vaikų namuose, buvau, tai turėjau laiku atvykti.

Q: O sakykit prašau, vat Vilniuje, kas juos lydėjo?

A: Lydėjo čia jau Lietuvos kariuomenė. Uniformuota daugumoj ėjo. Geltona uniforma ta vadinama, vadinasi. Nes čia Vilniuje Didžiojoj gatvėj – tas namas sugriautas jau – čia buvo dideli namai, paštas ten buvo. Tai ten, reiškia, buvo dislokavosi Lietuvos

kariuomenės kažkoks tai didelis dalinys – turbūt visas pulkas. Tai iš ten tie kareiviai, man taip rodosi, vadinasi, pagal uniformas mačiau, kad jie lydėjo daugumoj.

Q: Ar daug jų buvo?

A: Nu, labai, labai tankiai buvo jie sustatyti. Taip vienas šalia kito kokius po dešimt metrų, po aštuonis, vadinasi, – ir tuoj su šautuvais, su durtuvais.

Q: Ar vokiečių buvo lydinčių tarpe?

A: Nepastebėjau nei vieno. Nepastebėjau.

Q: Kokiu paros metu tai buvo, tas kolonos ėjimas?

A: Iš... Čia buvo apie pietus jau. Pietų metu buvo.

Q: O kaip Jūs prisimenat, tos kolonos viduje – kaip atrodė tie žmonės?

A: Nu, labai susijaudinę. Labai. Vieni verkia, moterys verkia, kažkažtais. Nu, matyt jautė kažkas, kad čia jau viskas. Nes, matyt, iki tol žydai jautė geto, vadinasi, nes ten gi irgi žmonės gyveno ir tarpusavy diskutavo koks jų likimas. Todėl jau jie žinojo, kad čia, vadinasi, su jais, vadinasi, susitvarkys – sušaudys.

[01] 28:30:15 - [01] 30:22:03

00:28:05 – 00:29:57

Q: Ar begyvenant Vilniuj, vat kai dar buvo tas getas, ar Jums yra tekę matyti dar kokių nors ar pavienių atsitikimų tokių, ar girdėti ką nors ten iš geto pusės?

A: Nu ten taip galiu pasakyti, kad kaip kurie žydai buvo laisvai išleidžiami iš geto. Aš net asmeniškai prisimenu matęs, vadinasi, ten mūsų gimnazijoje 3-ioj, vadinasi, kažkokie tai darbai vyko – remonto, ar kas. Tai mačiau keletą žydų, reiškia, su žvaigžde, vadinasi, atgabenta ir jie dirbo pagalbiniais darbais. Ir gatvėj kitą kart pamatydavau praeina. Ir jie kažkokie tai privilegijuoti buvo, vadinasi, kad tai taip jau, kad galėjo išeiti. Bet ne visi. Iš geto galėjo kaip kas kontrabandiniu tokiu būdu įvežti maisto produktus, prisimenu. Prisimenu toks, nu, draugo ten tėvai ar giminės kažkokie tai iš Ukmergės atveždavo miltus, mėsos, ir jie kažkokiais tai būdais įnešdavo į getą ir ten parduodavo. Keisdavo į drabužius, į kokius nors brangius daiktus tuos savo maisto produktus.

Q: Mhm. O Jūs paskui matėt tuos drabužius, brangius daiktus?

A: Nu, ne, iš kur aš galėjau matyti?

Q: Tai iš kur Jūs šitą žinot?

A: Nu, kad vienas kitam žmonės pasipasakoja ir pasako.

[01] 30:22:04 - [01] 32:31:01

00:29:58 – 00:32:06

Q: Aš dar norėčiau sugrįžt į Vievio... Į Vievio laikotarpį. Sakykit prašau, Jūs sakėt, kad išbėgiojo, išsilakstė jauni – ar buvo tokių, kurie išsigelbėjo Vievo žydai?

A: Buvo paskui. Pokariniaisiais metais aš juos tikrai sutikau. **Godrovas**, reiškia, vyresnis – reiškia, mano draugo, kur nušautas, brolis vyresnis. Jis čia elektriku dirbo, gabus žmogus toks buvo. Paskui ką čia dar... A, nut bet tai paskui kariuomenėj sutikau, kaip tikrai, vadinasi, išėjo irgi – **Šnėderis**. Sutikau. Tai jam labai rūpėjo, vadinasi, kas čia darosi, darėsi, tai aš jam papasakojau viską. O paskui ką čia dar... Kas čia dar išsigelbėjo apart **Godrovo**... Nė neprisimenu jau dabar kas.

Q: O kaip...

A: Bet nedaug!

Q: Mhm. O kaip **Šnėderis** išsigelbėjo?

A: **Šnėderis** pabėgęs buvo. Sakau, kariuomenėj susitikau aš jį.

Q: Kas atsitiko su žydų turtu, kai žydus išvarė į Semeliškes?

A: Nu, iš karto, reiškia, namus uždare užraktais, vadinasi, ir suvežė į gaisrinę vertingesnius daiktus: drabužius, indus ten, reiškia, matėsi. Nes aš atvažiuodavau į Vievį dažnai – sesuo gyveno, vadinasi. Tai paskui juos išpardavė. Išdalino žmonėm ir išpardavinėjo.

Q: Ar Jūs matėt, kaip pardavinėjo?

A: Mačiau. Tiesiog pro duris pakelia daiktą kažkokį tai, ir ten žmonės sumokėdavo, matyt, pinigais. Jo, mačiau, bachūras lakstydavau visur, įdomu būdavo.

[01] 32:31:02 - [01] 34:26:13

00:32:07 – 00:34:03

Q: O gal matėt, kas konkrečiai, gal pažinojot tą, kuris pardavinėjo?

A: Ne, nemačiau. Ten viduj, nemačiau kas ten. Iš tų pačių.

Q: O žmonės pirkdavo?

A: Nedaug. Tokie, žinote, žmonės kultūringi, sąmoningi ten ir nėjo net į tą pusę. O tokie, žinote, žmonės, kaip sakoma, bomžais, kaip dabartis vadinami – taip panašaus luomo tokie žmonės... Buvo tokių visada ir buvo tada.

Q: O kas atsitiko su namais žydų Vievio? Ten gi labai gražūs namai buvo.

A: Nu, tai Vievis nuo karo nenukentėjo, visi namai liko sveiki. Ir paskui apgyvendindavo kas panorėdavo, vadinasi, nu, dauguma geresnius butus tai iš karto užėmė, vadinasi, tai namus, jau tie „baltaraiščiai“.

Q: Būtent kurie?

A: Nu visi, ten kas norėjo jau vadinasi ten. Labai daug. Dagumoj jie pasidalijo. Nu, paskiau organizavosi Vievio tenais, taip man kiek prisimenu, savivaldybė kažkokia tai vietos, vadinasi, valsčiaus, ar ten miestelio. Vot, ir tarnautojų atsirado jau tenais, vadinasi, raštininkų visokių. Nu, tai jie apsigyvendavo tuose namuose. Ir jiems nepardavė iš karto, kiek prisimenu. Bet taip leido gyventi, ir viskas. O vėliau kaip ten darė, tai man rodos, kad išpardavimas vyko.

Q: Jūs sakėt, kad kai po trijų dienų, kai prasidėjo karas, pasirodė vokiečiai, praėjo kariuomenė, jeigu aš teisingai supratau...

A: Taip.

[01] 34:26:14 - [01] 36:28:20

00:34:04 – 00:36:06

Q: Tai kariuomenė praėjo – ir praėjo. Bet po to ar buvo kokia nors vokiečių administracija, kokie nors vokiečiai Vievyje?

A: Buvo, bet visiškai mažai – vienas-du žmonės. Ir konkrečiai, reiškia, vienas kažkas tai surišta su darbais ten, vadinasi, kad jis organizavo tolimesnę plento statybą. Autostrados tos. Nes ten buvo pačiam įkarštyje klojo, klojo, vadinasi, grindinį.

Q: Tai čia buvo vokietis?

A: Vokietis. Uniformuotas, vadinasi, prisimenu. Tai šitas vienas. O valdymo aparate, vadinasi, kad kas nors – nebuvo. Ne, nema... Nepastebėjau aš ir negirdėjau.

Q: Tai kas valdė Vievį?

A: Patys tie. Buvo viršaitis išrinktas kažkoks tai, ar paskirtas. Tai jo pavardė, prisimenu, Markevičius. Jis buvo Smetonos laikais valsčiaus viršaičiu, ir jisai tapo vėl.

Q: Tai ar dabar „baltaraiščiai“ buvo pavaldūs tam viršaičiui, ar viršaitis buvo pavaldus „baltaraiščiams“?

A: O čia velnias, atsiprašant, žino, kas ten pavaldus buvo. Na, bet...

Q: Ar jie visi buvo kartu?

A: Jie ten kartu buvo.

Q: Koks likimas **Andriuškevičiaus**?

A: **Andriuškevičiaus** likimas, kiek žinau, nu, tai jisai labai gėrė; buvo toks stambaus sudėjimo vyras, labai toksai pilnas; amžinai buvo girtas; ir jisai tiesiog, kiek girdėjau, nu, žmonių kalbant, kad begeriant ir mirė.

Q: O kas jis prieš karą buvo?

A: Mėsininkas, kaip vadindavome. Vadinasi, gyvulius skersdavo ir mėsą parduodavo.

[01] 36:28:21 - [01] 38:31:00

00:36:07 – 00:38:08

Q: Sakykit, ar čia tas **Andriuškevičius**, kurio nuotrauka Trakų muziejuj kabo?

A: Tas pats. Vincas. Tas pats.

Q: O dėl ko jo ta nuotrauka kabo?

A: Prašau?

Q: Dėl ko ten jo nuotrauka pakabinta, kaip Jūs įsivaizduojat?

A: A, aš įsivaizduoju taip: čia, reiškia, Trakų muziejus ten, reiškia, parodyta šiaip laikotarpiai įvairūs žmonių gyvenimo... Ir jau tokio... Ir pastebėjau aš, kaip ekskursantas, vadinasi, žiūriu, parašyta: „Vievio Šaulių būrys“. Nu, aš pradėjau žiūrėti, kas čia – žmonės pažįstami. Juk gimiau ir augau. Ir ten visi, nu ne visi, bet dauguma pažįstami tenais. Ir **Andriuškevičius** tenais.

Q: Tai dabar iš to Vievio Šaulių būrio ar tik **Andriuškevičius** nuėjo į „baltaraiščius“, ar ir daugiau buvo?

A: Visi beveik. Šauliai visi. Net moterys – ir tos, mokytojos buvo... Minkevičienė tokia ir Augustinavičienė – prisimenu savo mokytojas. Ir tai jos jau ten įlindo vadovauti.

Q: Vadovauti kam?

A: Nu, valdžiai kažkokiai tai. Ką jie ten darė?

Q: Čia...

A: Nu, valsčių. Valsčių.

Q: Vokiečių okupacijos metais?

A: Nu ne, pirmomis, reiškia, mėnesiais.

Q: Kartu su „baltaraiščiais“?

A: Su „baltaraiščiais“, taip.

Q: O koks **Ševareikos** likimas?

A: Nežinau. Dingo – ir dingo kažkur tai paslapčia. **Šėnkus** tai girdėjau, kad jisai iš karto persikėlė į Vilnių kažkur tai... Kažkur tai, sako, vokiečių Saugume dirbo – kaip tarpusavy ten žmonės šnekėjo.

[01] 38:31:01- [01] 40:27:06

00:28:09 – 00:40:05

Q: O ar buvo tokių iš Jūsų miestelio ir apylinkių „baltaraiščių“, kuriuos po karo teisė?

A: Ne. Ne, negirdėjau. Kad po karo kaip tiktai išlaisvino Vilnių... Man teko į kariuomenę išeiti. Aš ilgai buvau – apie keturis metus. Todėl tas periodas iškrito man, ir aš nežinau. Nežinau.

[Naujas kadras.]

Q: Norėjau šį bei tą patikslinti: Vievyje, kai gaisrinėje pardavinėjo žydų daiktus – kas juos pardavinėjo?

A: Pardavinėjo tie patys „baltaraiščiai“ ir tarnautojai savivaldybės.

Q: Bet Jūs sakėt, kad Jūs veidų nematėt. Ar matėt?

A: Ko tokių?

Q: Veidų nematėt?

A: Veidų nežinau.

Q: O iš kur žinojot, kad būtent ten tie patys pardavinėjo?

A: Nu, visi pasakojo, kas parduoda. Kas ten buvo.

Q: Aną kartą, kai buvo susitikę, Jūs tuo metu prisiminėt, kad tose padvadose Jūs matėt keletą prisiminėt pažįstamų pavardžių: Strazdas, **Šapiro [Šapyras]**, **Katzas** – Jūs sakėt.

A: Taip. Strazdą mačiau, reiškia, dukra buvo ir senis. Mačiau. O šitų jų brolių nepastebėjau vežime ir prie vežimo.

Q: **Šapiro**?

A: Ne, ne, ne – čia Strazdo, kaimyno.

Q: Aha, o iš **Šapiro** šeimos ką?

A: **Šapiro**, tai vienas jis – vieną jį mačiau tikrai. O jis gyveno su seserim, o jo ten žmona mirusi buvo. Tai jį mat pažinojau. Pažinau.

[01] 40:27:07 - [01] 42:57:09

00:40:06 – 00:42:36

Q: O **Katzas** vienas buvo ar su šeima?

A: **Katzų** ten, matot, trys buvo. Tai **Katzienė** (**Katzas**‘ wife) buvo, ir jisai buvo – abu. Pirklys buvo. Jisai ir jinai. Rodos, kad jo. Pagyvenę žmonės.

Q: Gal daugiau pavardžių prisimenat, kuriuos vežimuose matėt?

[Ilga pauzė.]

A: Nu, rodos, kad **Gentzą** pastebėjau. **Gentziene** – ją. Parduotuvę jie turėjo. Tai **Gentziene** mačiau dar, pastebėjau. O taip paskui jau aš toliau buvau ir negalėjau atpažinti.

Q: Ar Jūs matėt, kaip juos nuvarė, tuos komunistus, prie tų duobių, prie plento, kaip Jūs sakėt?

A: Ne! čia jau tikrai iš kalbų.

Q: Na, ir dar vienas klausimas: Vilniuje prie Naugarduko gatvės kai Jūs matėte tas kolonas, iš kur Jūs žinojot, kad tai buvo žydai?

A: Su žvaigždėm visi buvo.

Q: Ar jie tarp savęs kalbėjosi? Girdėt buvo kokia kalba?

A: Ne. Ne, negirdėjau, ką jei ten kalbėjo, nes neprileido ten arti prie jų žmonių, prie tos kolonos.

Q: Kokiam atstume Jūs buvot nuo tos kolonos?

A: Nu, kokių, kokių 30-40 metrų.

[Ilga pauzė.]

Q: O kaip bendrai žmonės reagavo vat į tuos žydų žudymus apskritai?

A: Kiekvienas žmogus pergyveno. Negirdėjau, kad čia kas pritartų. Kad visi žmonės gailėjo savo kaimynų ir patys bijojo, kad su jais taip neatsitiktų.

[Ilga pauzē.]

[01] 42:57:09

00:42:36

Pokalbio pabaiga.

Transcribed by: Milda Morkyte

Date: 05/05/2011

No restrictions.